

Kirkerådet

Dato: 09.04.2018

Vår ref: 18/00229-6

Deres ref:

Høring om justering av hovedgudstjenesten og alminnelige bestemmelser - høringssvar fra biskopen i Sør-Hålogaland

Biskopen i Sør Hålogaland takker for muligheten til å gi høringssvar, og håper arbeidet med hovedgudstjenestens liturgi vil styrke gudstjenestelivet i menighetene.

Høringsbrevet fra Kirkerådet gir en oversiktlig gjennomgang av funn fra forskning rundt gudstjenestereformen de siste årene. Her drøftes avveiningen mellom behovet for *gjenkjennelighet* og *valgfrihet*. Brevet drøfter statistikken rundt *gudstjenestedeltakelse* og *nattverddeltagelse*, og inviterer til å tenke gjennom kirkemusikkens og forkynnelseens plass i gudstjenesten. Både kvaliteten på hver enkelt gudstjeneste, og ønsket om å øke antallet deltakere fortjener kontinuerlig fokus i menighetene.

- **1a: Hvordan mener dere gudstjenestereformen har påvirket gudstjenestelivet i deres menighet og i Den norske kirke?**

I Sør-Hålogaland har vi helt siden gudstjenestereformen arbeidet med disse spørsmålene i menighetene. Inntrykket er at det har medført en bevissthet blant prester, musikere og menighetsråd om at liturgispørsmål fortjener plass og tid i menighetens forskjellige arbeidslag. Det har ført til større systematikk rundt medliturg-rollen, slik at flere enn de ansatte nå involveres jevnlig i forberedelse og gjennomføring av gudstjenestene. Sammen med trosopplæringsarbeidet blir gudstjenestene tilrettelagt i samarbeid med grupper av barn i større grad enn tidligere. Det er sjeldnere at kor eller andre er inne og «opptrer» i gudstjenesten, nå inntar de oftere en rolle som aktør og medliturger.

I et folkekirkebispedømme som Sør Hålogaland har gudstjenestene en viktig rolle både som trosfellesskap og kultur/ tradisjonsbærer. Antall medlemmer i Den norske kirke i bispedømmet er 79%, dåpstallet er fortsatt høyt, og nattverddeltagelsen har i enkelte menigheter økt. Nedgangen i antall gudstjenestedeltakere har flere årsaker, men nedskjæring i antall prestestillinger, mange

vakanser og endring i gudstjenesteforordningene har ført til færre gudstjenester totalt, og dette påvirker igjen antall deltagere.

I Sør Hålogaland bispedømme er kirkehusene svært viktig for identitet og tilhørighet. Gudstjenestedeltagelsen synes å være nøye forbundet med hvor gudstjenesten feires. I tillegg er det fortsatt slik at geografi og kommunikasjon gjør det vanskelig å komme til gudstjeneste andre steder enn i lokalkirken. Antall gudstjenester pr kirke er derfor viktig for deltagelsen, og for å opprette en landsdekkende folkekirke.

Gudstjenestereformen gjorde fleksibilitet og lokal tilpasning til hovedsak. Dette har ført til mye utviklende og positivt gudstjenestearbeid, men også til at forskjellene, særlig i liturgisk musikk, har gjort at mange ikke kjenner at liturgien er «deres» lenger, og at den heller ikke skaper gjenkjennelighet og trygghet. Forsøk i flere prostier ved innføring av lokal grunnordning til å ha sammenfallende ordninger i hvert fall innen det enkelte prosti, var vanskelig å gjennomføre pga de føringer som var lagt i hvordan dette skulle avgjøres.

Sør Hålogaland biskop hilser velkommen at vi nå får 3 musikalske serier til hovedgudstjenesten, men tror også at det vil bli utfordringer å innføre disse i de menigheter som nå er fortrolig med den variant de har valgt. Det vil derfor være viktig fremover både å ivareta fasthet og gjenkjennelighet OG den fleksibilitet som gjør at gudstjenesten kan fungere godt i ulike menigheter.

- **1b: Hva har fungert godt, og hva har fungert dårlig ved gudstjenestereformen?**

Ordnningen med en *menighetens grunnordning* har ledet menighetene inn i et konstruktivt arbeid med gudstjenesten. Valgmulighetene i liturgiene har gjort det nødvendig å gå inn i ordningene, sammenligne, og gjøre valg. Dette har økt kunnskapen om liturgi generelt og bevisstheten om en felleskirkelig *ordo*. Dette har vært positivt for menighetene.

Spesielt nevnes innføringen av samlingsbønn som verdifullt. Denne bønnen setter en god involverende start for gudstjenesten, og gjør medliturgen til en viktig aktør tidlig i liturgien. Dette understreker gudstjenestens «vi» på en tydelig måte.

- **1c: Hvilke av de momentene som er nevnt ovenfor mener dere vi særlig bør rette vår oppmerksomhet mot i gudstjenestearbeidet fremover?**

For å få til det utviklende gudstjenestearbeid som er nødvendig vil det være svært viktig at alle ansatte får mulighet til å prioritere dette i forhold til sine andre arbeidsoppgaver. Det er vesentlig at både råd og ansatte ser på gudstjenesten som navet i menigheten, og kjenner «eierfølelse» i forhold til dette.

- **1d: Hvilke behov ser dere for et mer variert gudstjenesteliv med ulike former for gudstjenester?**

Vi har allerede muligheter for et variert gudstjenesteliv innenfor dagens ordninger. Variasjonene bør være forankret i menighetens ulike planer for diakoni, trosopplæring og kirkemusikk, slik at disse sidene ved menighetens arbeid inkluderes i gudstjenesten. I Sør Hålogaland bispedømme med mange menigheter som har færre enn to gudstjenester pr måned er det helt nødvendig å integrere det øvrige menighetsarbeid i gudstjenestene. Dette har vi mange gode eksempler på når det gjelder trosopplæring.

- **Høringsspørsmål 2: Mener dere at det er behov for å presisere noe ved prosedyren for hvordan menighetens lokale grunnordning utarbeides og vedtas? Hva bør endres?**

Menighetsrådet bør fortsatt vedta ordning for lokal grunnordning. Men det kan legges mer vekt på prestens koordinerende ansvar i prostiet, gjerne slik at det pålegges noe mer samordnede ordninger. For å ivareta kirkens enhet og den læremessige delen av en lokal grunnordning bør biskopen fortsatt godkjenne denne.

- **Høringsspørsmål 3e: Er dere enige i at samlingsbønnen ikke lenger blir obligatorisk, men et valgfritt ledd?**

Sør Hålogaland biskop mener samlingsbønnen fortsatt skal være obligatorisk. Samlingsbønnen er nå godt innarbeidet og fungerer liturgisk fint. Dagens bønn kan gjerne inkluderes i samlingsbønnen som et kortere fakultativt tillegg til den faste bønnen, slik blir dagens preg introdusert allerede ved begynnelsen av gudstjenesten.

- **Høringsspørsmål 3 f: Har dere endringsforslag eller kommentarer til leddet syndsbekjennelse i høringsforslaget?**

Her støtter Sør Hålogaland biskop høringsforslaget, som holder på de to mulige plasseringene av syndsbekjennelsen.

- **Høringsspørsmål 3 i: Er dere enige i at ledd 8 Dagens bønn blir obligatorisk i alle hovedgudstjenester, og ikke et valgfritt ledd?**

Sør Hålogaland biskop ønsker ikke å gjøre leddet Dagens bønn obligatorisk. Dette henger sammen med ønsket om å beholde muligheten for samlingsbønn i åpningen av gudstjenesten. Se for øvrig 3e.

- **Høringsspørsmål 3 j: Gi eventuelt andre kommentarer til høringstema 3?**

Ingen øvrige kommentarer til høringstema 3.

- **Høringsspørsmål 4: Har dere endringsforslag eller kommentarer til hoveddel II. Ordet?**

Muligheten til å beholde menighetssvaret «Gud være lovet» støtte. La det gjerne fortsatt være valgfritt, slik at de menighetene som har innarbeidet det og opplever det som godt, kan fortsette med det. Menighetssvaret er viktig for å gi menigheten mulighet til respons og delaktighet.

Ellers støttes vurderingene som er gjort vedrørende Hallelujaomkvad og høytidsvers, og ordlyden i prekenavslutningen. Det er også positivt at det presiseres hvor prekenen skal holdes fra, både for å understreke prekenens betydning, men også for å ivareta at universell utforming tilknyttet mulighet for å se og høre godt.

Sør Hålogaland biskop støtter også at eventuell bønnevandring tydelig må være en del av forbønnsleddet, slik at ikke menighetens felles forbønn erstattes med den enkeltes individuelle bønn. Det er også viktig at nattverden ikke er en del av en bønnevandring, men er tydelig avgrenset fra denne, slik at nattverdets sakrament får den unike vekt og betydning den skal ha.

- **Høringsspørsmål 5a: Kommenter gjerne nattverdpraksisen i menighetene i dag med tanke på særkalk og/eller intinksjon og med tanke på mottakelse av nattverd stående eller knelende på alterringen/altersranken?**

I dag har menigheten stor frihet til å velge den utdelingsformen man ønsker. Bruken av intinksjon har over mange år senket terskelen til nattverden og åpnet den for nye deltakere, både barn, unge og voksne. Dette har styrket nattverdets stilling i gudstjenestefeiringen, og har gjort det mulig å feire nattverd i de aller fleste hovedgudstjenester uten at gudstjenesten blir for lang. I Sør

Hålogaland bispedømme er det eksempler på at det brukes særkalk i våre menigheter ved stående nattverd, ikke minst i menigheter med læstadiansk innslag. Dette må være med som en mulig ordning også i fortsettelsen. Intinksjon som nattverdform må understrekes som fullt teologisk legitimt, og sees på som en berikelse. I tillegg vil det for mange være fysisk lettere å motta nattverd ved intinksjon, dette er et viktig argument for reell inkludering.

- **Høringsspørsmål 5b: Gi gjerne kommentarer til valgene av ordene som er foreslått.**

Sør Hålogaland biskop støtter forslaget i at Sanctus fortsatt bruker formuleringen «din herlighet», ikke «hans herlighet», at både «kropp» og «legeme» kan brukes og at «kalk» erstattes med «beget».

- **Høringsspørsmål 5c: Er dere enige i at takkofferet inngår i nattverdliturgien, og ikke i forbønnsleddet?**

Sør Hålogaland biskop ser liturgiske og teologiske gode argumenter for at takkoffer inngår i forberedelsen av nattverden, som en del av nattverddelen.

Likevel er det viktig at dette ikke fører til sammenblanding, slik at det oppfattes som om man betaler for nattverden. Takkofferet må ikke svekke nattverden som Guds gave og nåde som vi får ufortjent. Det er vesentlig å understreke måten takkofferet utformes på slik at dette unngås, og at det også blir mulig å delta enten i nattverd eller takkoffer.

- **Høringsspørsmål 5e: Har dere kommentarer eller endringsforslag til ledd 19 (Takksigelse og bønn) og 20 (Nattverdmåltidet) i høringsforslaget?**

Her støttes de vurderingene som Kirkerådet gjør i høringsbrevet og de forslagene som fremkommer der.

- **Høringsspørsmål 6: Gi gjerne kommentarer eller endringsforslag til nattverdbønnene?**

Det er viktig at nattverdbønnene er gjenkjennelige og at de har et språk som er tydelig og enkelt. Det er positivt at forslaget gir oss flere bønner å velge i.

- **Høringsspørsmål 7: Har dere kommentarer eller endringsforslag til hoveddel IV. Sendelse?**

Sør Hålogaland biskop støtter de vurderingene som er gjort og har ikke ytterligere kommentarer til dette leddet.

Sør Hålogaland biskop vil i tillegg understreke at det er viktig at liturgiene for hovedgudstjenestene reflekterer at Den norske kirke er en kirke også for den samiske befolkning. Det bør komme frem i veiledningen at samisk språk inkluderes i alle de menigheter som har samisk befolkning eller samiske kulturelle og historiske røtter, og at dette også gjelder utenom de bispedømmer som har ansvar for samiske forvaltningsområder.

Med vennlig hilsen

Ann-Helen Fjeldstad Jusnes
biskop

Omar Paal Aardal
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Mottakere:

Kirkerådet